

UNIVERSITÄTS-
BIBLIOTHEK
PADERBORN

Commentaria Ac Disputationes In Primam Partem Divi Thomae

Cvm Variis Indicibvs

De Deo Effectore, Creaturarvm Omnivm Tractatvs II. De Opere Sex
Diervm, Ac Tertivs De Anima

Suárez, Francisco

Mogvntiæ, 1622

VIII. De sensibilibus per se, & per accidens propriis, & communibus.

[urn:nbn:de:hbz:466:1-93575](https://nbn-resolving.org/urn:nbn:de:hbz:466:1-93575)

partem. Quæ est sententia communis D. Thomæ 1. part. quæst. 76. art. 2. de veritate, quæst. 8. art. 14. Sonz. 7. Metaph. quæst. 9. ad 2. Veneti & aliorum 2. de Anima, cap. vlt. Et ratio est, quia species hæ non indiuiduantur à subiectis, sicut nec actus expressi, sed à differentijs intrinsecis in ordine ad obiecta, ad quæ transcendenter referuntur. Vnde fieri potest vt in eodem subiecto plures reperiantur, quæ admodum & tres paternitates in eodem homine ad tres filios. Quamuis enim & species duarum albedinum, & relationes paternitatum solo numero differant, tamen intra latitudinem numericam non æquè assimilantur subiectum, cum ad diuersa obiecta, & diuersa munera præstanda ordinentur.

CAPVT VIII.

*Virum sint quedam sensibilia per se, alia per acci-
dens, quedam propria, alia communia, &
in quo consistat eorum ratio.*

Potentia sensitiua ad eundem gradum viuendum pertinent, distinctum à gradu rerum habentium intellectum, & ideo maiorem inter se dependentiam, & conuenientiam habent, quam cum potentijs intellectiuis, & ob hanc rationem antequam ad singulas potentias deueniamus, dicendum est de sensibus in communi, sic enim, & facilius, & breuius erit doctrina, quæ de re varia habentur pronuntiata apud Philosophum 2. de Anima, cap. 5. & 6.

In hac verò præsentī materia, sicut in præcedentibus ab obiecto sensus initium sumimus, illud autem est sensibile in communi, cuius rationem inuestigamus. Notandum igitur sensibilibus diuisionem in titulo positam potissimè tradi ab Aristotele respectu sensuum externorum, vnde & illis explicabitur, postmodumque facile applicabitur ad sensus internos: sensibile proprium illud dicitur, quod ab vnico tantum sensu potest cognosci, in illoque propriam speciem imprimit. Vnde sensibile proprium, per se, ac primò est sensibile, quia cum de ratione cognoscitivæ potentia fit, vt coniungatur suo obiecto, planè quod per propriam actionem potest imprimere sui speciem, erit primum obiectum, siue sensibile illius potentia. Est tamen notandum exclusiuam illam, *sensibile proprium tantum cognoscitur ab vno sensu*, excludere alios sensus eiusdem ordinis, & rationis, sic sensibile proprium visus est, quod à nullo alio exteriori sensu cognosci potest: nihil ergo prohibet, quod ab aliquo interno sensu cognosci possit. Item excludere, quod sentiat per se ab alio sensu, non verò quod per accidens sentiat.

Iam sensibile per accidens dicitur, quod nullo modo sensum immutat, sed tantum cognoscitur per immutationem alterius obiecti, cui coniungitur. Hoc modo substantia corporea est per accidens sensibilis, quia ipsa sui speciem in sensu non imprimit, coniungitur tamen sensibilibus, quæ illam imprimunt. Sciendum tamen primo, vt res per accidens sensibilis dicatur, non est satis quod adiungatur sensibili per se, sed requiritur præterea, vt ex vi sensationis rei per se sensibilis percipiat ipsa consequenter, vt notauit Diuus Thomas secundo de Anima, lectione decima tertia, & in quarto distinctione quadragesima nona, quæstione secunda, articulo secundo. Vnde quia albedo, verbi gratia, immutat sensum non separata, sed in subiecto, ideo subiectum per accidens sentitur, ex vi tamen sustentationis, quam præstat albedini, adeo vt non albedo præcisè, sed album videri proprie dicatur. Sciendum secundò non oportere, vt sensibile per accidens distinctè cognoscatur ab

eo sensu, à quo per accidens sentiri dicitur, sed est satis, vt ex vi cognitionis sensus vnus statim quiddam aliud cognoscatur ab eodem sentiente: sic dulcedo lactis dicitur per accidens sensibilis visu, non quia ab ipso clarè percipiat, sed quia ea vi statim cognoscit homo illi esse coniunctam dulcedinem: oportet tamen, vt hoc fiat ex vi sensationis, non vero ex discursu, & indagine sentientis. Vnde licet Deus ex sensibilibus effectibus, cognosci possit, non tamen dicitur ad id per accidens sensibilis. Vltimò sciendum est, ac colligitur ex dictis inter sensibilia per accidens quedam esse, quæ respectu nullius sensus sunt per se sensibilia, veluti substantia alia vero maxime, quæ respectu vnus, vt patet de dulcedine lactis, & de odore pomi.

Sensibile commune est tanquam medium inter propria, & per accidens, quod ferè omnes auctores in sensibilibus per se numerant: in ratione vero eius rei assignanda, & in explicando quomodo commune dicatur, non conueniunt. Commentator 2. de Anima, textu 65. putat sensibile per se dici respectu interioris sensus, qui communis appellari solet, in quem proprias species imprimit, cum tamen in externos nullam imprimat, atque hinc vocari sensibile commune. Commentatore inquitur Apollin. quæst. 18. & perspectui quidam, vt Alace in 2. suæ perspectiue. Vitehus lib. 4. Optices, Ciruelus lib. 1. cap. 6. concludit. Hæc vero sententia falsa est. Nam sensus internus species percipit solum medijs exterioribus. Præterea euidens est sensibilia communia ab Aristotele enumerata cognosci exteriori sensu, vt magnitudinem, motum, & cæter. Deniq; in hac sententia iam sensibilia communia essent propria sensus interioris, respectu vero exteriorum essent sensibilia per accidens, quæ est Aristotelis ratio textu 133. iuxta expositionem Philoponi, & Simplicij: probat enim Aristoteles sensibilibus communium non dari proprium sensum, quia aliàs iam sensibilia communia ab alijs sensibus per accidens sentirentur, & ita Philoponus literam illius loci texuit, quamuis D. Thomas aliter exponat.

Alij vero dicunt sensibilia communia imprimere suas species in sensibus externis, non in quantum sunt tales sensus, sed in quantum sensus absolute: ideoque dici sensibilia communia. Ita Iandanus 2. de Anima, quæst. 18. & insinuat Agidius text. 65. vltim. dub. 2. sed facile refelluntur: tum quia sensibile commune percipitur à visu, vt visus est, & non tantum vt sensus est, tum quia sensibile, & commune non dicitur propter abstractionem, & prædicationem, sed propter communiter realem, quæ vna res secundum propriam rationem cognosci potest à multis sensibus, sensus autem in communi comparatur ad sensibile in communi abstractius, seu in vniuersali ad sensibile commune, de quo hic est sermo.

Alij tandem dicunt sensibilia communia immutare quidem sensum per proprias species, dici vero communia, quia eorum immutatio extenditur ad plures sensus. Ita Albertus 1. de Anima, tract. 3. cap. 5. Scot. in 4. d. 12. quæst. 3. Agidius supra. Verius tamen est non imprimere. Quæ est D. Thomæ sententia lectione 13. citata, & 1. parte, quæst. 17. art. 2. & quæst. 87. art. 3. ad secundum, Caietani, Iaulli, & aliorum. Probat primo. Nam sensibile proprium, & commune, verbi gratia, lux, & quantitas non conueniunt in eadem ratione sensibilibus: ergo non potest verumque immutare eundem sensum per propriam sibi speciem. Antecedens ostenditur, nam ratio sensibilis ita conuenit luci respectu visus, vt non conueniat respectu tactus: ratio autem sensibilis conuenit quantitati etiam respectu tactus: ergo diuersæ sunt rationes. Consequentia quoque suadet, quia v-

SVARE Z
de Angelis, op
m 6. d. 1. et
anima.

Tom. I. 1. 1. 1.
1. 1. 1. 1. 1.
1. 1. 1. 1. 1.
1. 1. 1. 1. 1.

D. V. 2.

Quid sit sen-
sibile proprium

Quid sensi-
bile per acci-
dens.

Notatio pri-
ma pro huius
sensibili ex-
plicatione.

Notatio 2.

nus sensus, & in vniuersum, vna potentia solum potest immutari ab vna ratione obiecti, à qua specificatur, & cui coaptatur, alias quodlibet à quouis posset immutari. Dicitur fortasse sensum secundum propriam quidem rationem immutari à proprio obiecto, attamen secundum rationem aliam, in qua cum alio sensu conuenit immutari à sensibili communi, sed hoc improbatum iam est paulo superius. Nam sensibile commune à visu, v. g. vt visus est, percipitur. Accedit quoniam nulla est ratio communis visui, & tactui, in qua etiam non conueniant sensus alij exteriores: ergo sensibile commune respectu duorum sensuum, tale necessarium erit respectu omnium, quod tamen falsum esse infra patebit.

Probatum secundo. Nam si sensibile commune efficit propriam sui speciem, vel efficit illam eiusdem rationis in omnibus sensibus, vel diuersæ: si primum, quo quæso modo diuersi sensus actuari valent per species eiusdem rationis? Nam substantia vniuersalisque sensus, & eius temperamentum commensurantur suo proprio sensibili, & speciebus ab illo profuentibus: ergo diuersi sensus non poterunt actuari per species eiusdem rationis. Secundum vero apparet impossibile: nam quo modo idem sensibile multiplicabit species diuersarum rationum, cum sit idem, eodemque agens modo? Tertio sensibile commune, & proprium vno actu sentiuntur: ergo per vnam speciem illam autem imprimi à sensibili proprio, nemo inficiatur: ergo sensibile commune propriam non imprimit. Primum antecedens declaratur. Nam quando videmus hominem deambulantem non vno actu hominem videmus, & alio deambulationem, superflua quippe esset talis actuum multiplicatio. Consequentia vero facile ostenditur, quia cum species sit principium actionis, ad vnum actum vna sufficit. Denique confirmatur, quia absque illa specierum multiplicatione satis percipi possunt sensibilia communia: frustra ergo inducitur.

Hoc ergo superest explicandum, quo pacto sine propriis speciebus possint hæc sensibilia per se sentiri? Diuus Thomas, ac cæteri communiter aiunt sentiri per species priorum sensibilium modificatas aliter, atque aliter pro diuersitate sensibilium, atque sensuum ipsorum. Pro cuius rei expositione est notandum primo, sensibilia communia quinque enumerari ab Aristotele, magnitudinem, figuram, quietem, motum, & numerum, ad quem vnitas reuocatur, cum sit principium illius, vt dicitur libr. 3. de anima, cap. 5. Distantia quoque sensibile commune est, ad magnitudinemque reducitur, quia distantia est magnitudo actus, vel potentia, igitur recepta inter ea, quæ distant, asperitas denique & lenitas, quæ cap. 4. de sensu, & sensibili numerantur, ad figuram quoque sunt reducenda.

Secundo notandum non omnia hæc sensibilia ab omnibus sensibus, aut modo eodem percipi, visus quidem omnia percipit distincte, tactus item omnia, sed non ita perfecte. Ex reliquis sensibus alij clarius, alij obscurius, & alij simpliciter non percipiunt: magnitudo igitur à quolibet sensu clarius percipitur per modificationem speciei proprii sensibilis. Ratio ex Diuo Thoma est, quia omne agens materiale extensionem aliquam, seu magnitudinem requirit ad agendum, vt alibi traditur, omnesq; fatentur: ergo in quolibet sensibili proprio interuenit quantitas, vt suam speciem agat: ergo in qualibet tali actione, seu productione speciei propriæ deuoluitur representatio magnitudinis ipsius. Quia vero figura consequitur quantitatem, ideo species, & maxime visibiles representantes rem cum sua quantitate re-

FRANC. SHAEZ de ANIUA.

presentant etiam cum sua figura: hoc ergo modo representantur priora duo sensibilia communia per modificationem speciei proprii sensibilis. Reliqua vero tria aliter cognoscuntur, nam à visu percipiuntur per coaptationem ad alia, quæ sentiuntur: sic numerus videtur, quia species plures imprimit representantes res diuersas, vnitas vero, quia vnâ imprimit: motus videtur, quia res mota conspicitur proximior, vel distantior ab ipso visu, aut corpore alio: quod si visus maiorem, minoremque distantiam non percipiat, nec motum percipiet. Sic qui existit in naui, eius motum non videt, nisi distantiam videat, vel approximationem ad corpus fixum. Percipi deinde potest motus per continuam variationem specierum visibilibus, aut variationem modi immutandi earum: sicut è contrario quies cognoscitur, rem intuendo in eadem semper distantia manentem, eodemque modo visum immutantem: sunt namq; in quiete duo, priuatio, & permanentia positiua in eodem loco, quarum hæc dicto modo sentitur, illa non sentitur. Iam tactus ad insit visus numerum percipit, quatenus scilicet à discretis sensibilibus afficitur: motum vero quatenus à diuersis eiusdem rei tangibilis partibus successiue immutatur, vt in motu totæ videre licet. Vnde si tactus simul cum remoueatur, motum non percipit, veluti cum naui vehimur, quam licet tangamus, ipsum tamen motum, seu vestationem ex vi prædicti tactus non sentimus. Quies vero contraria ratione percipitur, quia scilicet res, quæ tangitur, eodem modo, eandemque partem tactus immutat. Deinde tria alij sensus numerum cognoscunt insit visus, & tactus, figuram tamen vix vnquam sentiunt, motum autem difficile, nisi forte quatenus sonus, vel odor per diuersas lineas applicatur: aut corpus sonans, atque odoriferum ex maiori, minorive distantia sentiuntur: at gustus nihil eiusmodi discernit. Ex his ergo patet, quo modo sentiuntur sensibilia communia, nullis eorum propriis speciebus admisis, sed eis tantum priorum sensibilium species modificantibus.

Hinc octo differentiæ inter sensibilia communia, & propria colliguntur. Præmissam exposuimus, quod sensibile proprium sensum immutat per species proprias: commune minime. Secunda est, quod sensus proportionetur sensibili proprio non communi. Tertia, quod proprium sensibile vno tantum externo sensu cognoscatur, commune autem multis. Quarta quod sensus specificatur per ordinem ad proprium sensibile, non vero ad commune. Quinta, quod sensibile proprium per se primo sensibile est: at commune tale est per se secundo. Declaratur. Nam sensibile per se illud dicitur, quod immutationem aliquam propriam causat in sensu: causat autem primo id, quod sui speciem propriam imprimit: ergo id dicendum erit sensibile per se primo, sensibile autem commune, quia immutat modo aliquo, distinguitur quidem à sensibili per accidens, quod nullatenus immutat, quia tamen immutat solum modificando speciem alterius: ideo sensibile per se secundo appellatur. Sexta differentia, quod sensibile commune egeat proprio, vt in eo compleatur in ratione sensibilis, nam cum per se solum non possit imprimere speciem, oportet vt coniunctum sit sensibili proprio, quod cum per se sit immutatum, communi non eget, nisi forte, vt conditione alias necessaria, sicut agens ad agendum postulat extensionem, approximationem, &c. Instabis sensibile commune interdum sentiri absque proprio, qui enim tangeret cælum, perciperet sane quantitatem, cum tamen nullum ibi sensibile proprium tactus detur. Negandum vero fore, vt tibi sentiretur quantitas, aut discerneretur corpus aliquod, sed

L. 2

sed

Eusio ex-

6 Arguitur secundo.

Tertio.

Quarto.

8

9

De visu.

De tactu.

De reliquis tribus.

9 In quibus sensibile proprium, commune differant. Primo. Secundo. Tertio. Quarto. Quinto.

Sexto.

sed eo tantum pacto, quo visus tenebras videt, ca-
rendo scilicet visione: itaq; tactus non perciperet
positivè aliquid tangibile, solusque sensus inter-
ior perciperet impedimentum extrinsecum dari,
propter quod manus non posset ultra moveri: at-
tamen ex vi tactus non perciperet quale esset il-
lud impedimentum. Septima differentia, quod
sensibilia propria formaliter diversa sensus argu-
unt diversos, non sic autem sensibilia communia,
ut ex quarta differentia liquet. Nam sensibile pro-
prium constituit proprium obiectum sensus, non
sic autem sensibile commune, sed in proprio im-
bitur tanquam modus illius. Octava, quam A-
ristoteles adduxit, quod sensus non erret circa
sensibile proprium, erret tamen circa commune,
quæ ut intelligenda sit, infra dicetur. Aduerten-
dum tamen in his differentijs sensibile commune
conuenire aliquo modo cum sensibili per accidens
a quo tamen differt prout in tanta differentia ex-
polauimus. Ex omnibus verò dictis constat opti-
mam fuisse & sufficientem diuisionem Aristotelis
in titulo huius capituli positam. Nam quod senti-
tur, vel sentitur propria vi, quia videlicet & se ha-
bet virtutem ad immutandam potentiam, & hoc
est sensibile proprium: vel sentitur, quia immutat
modicando aliud, & hoc est sensibile commune,
vel non sentitur per immutationem, sed cogno-
scitur propter accidentalem vñionem cum sensi-
bili per se, & hoc est per accidens sensibile: non ap-
paret autem alius modus sensibilis: ergo est opti-
ma diuisio, ac simul constat omnium membro-
rum ratio.

CAPVT IX.

*Virum ad productionem specierum sensibi-
lium oporteat ponere sensum a-
gentem.*

*Ratio aubi-
candi.*

Ratio difficultatis in hac questione est, quo-
nam species sensibiles habent quandam mo-
dum materialitatis: videtur ergo non posse pro-
duci à materialibus obiectis sensibilibus: ergo ad
earum productionem videtur necessarium, spe-
cialem aliquam virtutem assignare. Quæstio hæc
tractanda videtur de potentijs cognoscentibus
absolute, at quia longe aliam decisionem, difficul-
tatemque habet in sensibus, quam in intellectu,
hic particulariter tractanda fuit. Est igitur notan-
dum, in sensu speciem considerari, & actum, ac re-
spectu vtriusque dari principium actuum, & pas-
siuum: quantum ergo ad actum sentiendi fuit o-
pinio vnum esse sensum, qui agat, & alium qui re-
cipiat actionem, quod iam supra relatum, & im-
probatum fuit. Quare misso actu difficultas re-
stat circa species, quæ in ipso sensu recipiuntur, ni-
mirum à quonam fiant.

3. Opinio.

Quidam vniuersum ponunt, nullam speciem
sensibilem causari ab obiecto, sed ab aliquo sensu
agente, vel ab intelligentia aliqua propter ratio-
nem factam Et confirmant, quia potentia animæ
res est perfecta valde, obiecta vero exteriora nimis
materialia sunt, & imperfecta: non possunt ergo
agere in sensum, nam agens debet esse nobilius pa-
tiente, teste Aristotel. 2. de anima, cap. 2. August. 8.
lib. Genes. ad literam, & lib. 11. cap. 16. Si dicas il-
lud intelligi solum quod ratio agentis, ut sic nobi-
lior sit ratione patientis, ac nihilominus nobilio-
rem rem aliquando pati ab ignobiliore, si in ali-
quo superetur ab illa. Contra arguitur: quia sal-
tem effectus non potest esse nobilior principio a-
gendi, sed species intentionalis est nobilior, quam
sensibilis qualitas, quia est immaterialior: ergo non
fit ab illa: ergo ab aliquo sensu agente fieri oportet.
Propter hæc Commentator infra c. 12. & tex. 60. vt

illi tribuunt Venerabilis, & Iauel. q. 51. a. 1. ad 1. voluit
species sensibiles non produci ab obiecto, sed ad
intelligentia aliqua spiritali, quæ supplet vicem
obiecti, idem sequitur Nyp. dict. text. 60. Zimara
vero theorem. 82. ad secundum Greg. conatur o-
stendere Commentatorem non hoc sensibile iuxta
hanc tamen opinionem ad rationem obiecti sen-
sibilis per se non est necesse, quod immutet sensum
effectiue efficiendo speciem, sed satis est formalis
immutatio, id est, quod species representantem
rem possit esse in sensu à quocunque produ-
catur. Alij tribuunt hanc specierum sensibilibus
productionem calo in virtute intelligentiæ. Alij
dicunt produci ab obiecto, media tamen quadam
virtute celesti. Attamen ite omnes opiniones ad
incognitas causas recurrunt sine necessitate, vt
videbimus. Item repugnat experientijs, quas su-
pra adduximus ad probandum dari species.

Quapropter Caiet. 2. de anima, c. 12. statuit res
duplicem foriri actionem, aliam vt participant
naturam superiorum, immaterialiumque agen-
tium, aliam vero secundum propriam naturam: diffini-
tione ergo sensibile ex proprijs actuum non
esse specierum, maxime tamen vt participant natu-
ram substantiarum separatarum, quæ doctrina
videtur desumpta ex S. Thoma q. 5. de potentia. 8. Et
vbi ait, res materiales, in quantum assimilantur
immaterialibus, illarumque naturas participant,
habere actiones aliquas sine motu, in quibus pro-
inde à motu celi non pendent, cuiusmodi actio,
inquit, est specierum diffusio: est tamen opinio
perdifficilis. Quia non intelligitur quid, qualive
sit participatio hæc naturæ superioris. Aut enim
est participatio alicuius entitatis, & perfectionis, vt
aut nullius: si nullius: nihil plane deseruiet ad ac-
tionem, si alicuius: estne maior, quam perfectio
speciei productæ: an forte minor (æqualis enim non
erit, cum productio sit æquiuoca: si minor esse
ponatur, non sufficit plane ad speciei productio-
nem: si vero maior sit, quæro rursus an talis perfec-
tio sit intrinseca naturæ illorum obiectorum,
quæ species diffundunt, an vero sit superaddita ta-
li naturæ. Si primum dicatur, cessat quæstio, inui-
lisque distinctio allata redditur: nam cum illa per-
fectio pertineat ad constitutionem naturæ ipso-
rum obiectorum, ipsa per propriam naturam po-
terunt causare speciem. Secundum autem dicere
fictitium esset, cum ostendi nequeat, quæ sit per-
fectio illa superaddita: quare, &c.

Sit ergo prima conclusio. In sensibus exterioribus
species imprimuntur ab obiectis: nec proinde
inde necessarius in illis est sensus agens. Ita su-
mitur ex Aristotel. 1. de Anima, text. 121. vbi ait
sensum pati à sensibili, & ex Augustino 10. de Trin.
cap. 2. dum scribit obiectum ad extra mouere sen-
sum. Idem censet S. Thom. 1. p. quæst. 11. art. 4. & 1.
cont. gentes, cap. 65. & in quæst. de anima, art. 4. ad
5. Albert. Magn. Summa de homine, quæst. 101. &
2. de anima, tractatu 3. cap. 6. & expositores com-
muniter cit. lib. de Anim. c. 12. Experientia quoque
adducta hanc conclusionem probant. Ratio ve-
ro est, quia species intentionales non sunt perfec-
tiores obiectis suis, sed potius velligia quædā mi-
pforum, tenuiorisque entitatis. Sic albedo, v. g. in
sua quidem ratione perfecta entitas est: est vero
species in eadem ratione non illi æquiparatur: cal-
or etiam, qui & calorem, & species sensibiles agit,
actius dicitur, non ab actione specierum, sed ab
actione caloris: quod signum est calorem perfec-
torem esse, quam ipsius speciem, cum denomi-
natio à perfectiori desumatur. Neq; obstat speciem
minus crassam videri, quam obiectum: talis enim
subtilitas ad exilitatem potius entitatis, quam ad
immaterialitatem, spiritualitatemve refertur,
cum non minus materię adhærescat, ab ipsa que-
dā

SVARE Z
de Angelis, op
re 6. d. d. rum, et
anima.

TOM TOM
II III
III III
III III

D. V. 2

*Consule au-
thorem diff.
26 Metaph
sect 1.*